

היוצא מן הסוכה, נידון בסוכה.

רבי מאיר ורבי יהודה. רבי מאיר פוסל, ורבי יהודה מכשיר. ואילו לשיטת שמואל, הרי הם פסולים לכולי עלמא.

כלומר, אילו היה סכך זה היוצא חוץ לסוכה כשר לסיכוך, היה יכול לשבת תחתיו אף שאינו מוקף מחיצות, לפי שנחשב הוא כחלק מן הסוכה. ולכן מצטרף טפח זה אל שלושת הטפחים המסככים על הסוכה, כדי לפוסלה.

מתניתין: א-טו

הקדמה

ג. במשנה להלן [בסוף העמוד] מבואר, שסוכה המסוככת בסכך פסול וסכך כשר כאחד, יש מי שאומר, שאפילו היו שוין הפסול והכשר, הסוכה כשרה, לפי שדי בכך שיהיה ה"פרוץ" [המקום שאינו גדור, או העשוי בפסול] כמו ה"עומד" [כמקום העשוי בהכשר], ואין צריך שירבה ה"עומד" על ה"פרוץ". ויש מי שהצריך שירבה העומד על הפרוץ.

א. תקרה של בית, אף אם היתה עשויה מסכך כשר, אין יכולים לשבת תחתיה בחג לשם מצות סוכה, לפי שאמרה תורה "חג הסוכות תעשה לך", ודרשינן, "סוכות תעשה, ולא מן העשוי לדירה או לאוצר" – שאין שם סוכה עליה. ועל כן יש לעשות את הסוכה לצל, או לשם מצות סוכה.

ד. קיימא לן שסכך פסול פוסל באמצע גג הסוכה דוקא כאשר הוא רחב ארבעה טפחים. אכן, לשיטת רב [להלן יז א], אין הסוכה נפסלת עד שיהיה הסכך הפסול רחב ארבע אמות.

ב. בסוגיא הקודמת נתבאר, שנסרים רחבים ארבעה טפחים – לשיטת רב, נחלקו בדינם

תקרה של בית (272) העשויה נסרים רחבים ארבעה טפחים [כמבואר לעיל יד א, שרוב תקרות הבתים עשויות מנסרים אלו], **שאינ עליה מעזיבה**, שלא טח אותה בטיט, (273)

בתקרת ביתו דוקא, אלא בסתם גג שלא נעשה לצל או לסוכה, ולכן יסוד הפסול הוא משום תעשה ולא מן העשוי.

272. לשון הרמב"ם בפירוש המשניות: "תקרה היא גג או סכך מעצים". ומשמע, שאין נידון המשנה דוקא בבית שהוא דר בו כל ימות השנה, אלא בסתם תקרה שאינה עשויה לצל. ואכן בדברי רש"י לעיל יד א ד"ה רבי מאיר מבואר, שלביתו שהוא דר בו כל ימות השנה, אין צריך לטעם של "תעשה ולא מן העשוי" כדי לפוסלה, אלא פסולה משום ד"סוכה אמר רחמנא, ולא ביתו של כל ימות השנה", ואילו טעם משנתנו הוא משום "תעשה ולא מן העשוי". ואפשר שלזה רמז הרמב"ם, שאין מדובר במשנה

273. ודוקא נקט שאין עליה מעזיבה, כי אם היתה עליה מעזיבה לא היה די בפקפוק, הואיל והמעזיבה אין גידולה מן הארץ, ופסולה היא לסיכוך, ר"ן.

ובמחצית השקל סימן תרל"א כתב: אם היתה עליה מעזיבה והסירה, אין צריך ליטול אחת מבינתים ודי בפקפוק לבד, לפי שכבר עשה

ונמצא שסוכה זו פסולה משני טעמים:

א. לא נעשתה סוכה זו לשם סוכה, אלא לשם בית, ופסולה משום "תעשה ולא מן העשוי".

ב. לדעת רב בשיטת רבי מאיר, ולדעת שמואל לדעת הכל, הואיל ועשויה התקרה מנסרים רחבים ארבעה טפחים, אף אם יגביה מעט את הסכך ויניחנו לשם סוכה, ושוב לא יהיה בו את הפסול של "תעשה ולא מן העשוי", עדיין פסולים נסרים אלו לסיכוך משום גזירת תקרה [שמא אם נתיר לו לסכך באלו, יבוא לשבת תחת תקרת ביתו], כמבואר לעיל יד א.

משנתנו דנה כיצד אפשר להכשיר תקרה זו לסכך:

רבי יהודה אומר: נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה:

בית שמאי אומרים: הרוצה לישב בסוכה זו, מפקפק, סותר את התקרה, (274) ומנענע את הנסרים כולם לשם סוכה, ונחשב הדבר

כאלו נעשתה מתחילה לשם סוכה. ולאחר מכן, נוטל קורה אחת מבינתים, מבין כל שני נסרים נוטל אחד, ונותן במקומו סכך כשר. ולהלן בגמרא יתבאר מדוע צריך גם לנענע את הסכך כולו, וגם ליטול אחת מבינתים. (275)

ובית הלל אומרים: די בכך שמפקפק מנענע את הסכך כולו, או נוטל אחת מבינתים. ואין צריך לעשות שניהם, הואיל וכל אחד מן המעשים האלו נחשב כעשייה לשם סוכה.

ורבי יהודה לשיטתו בזה, שהתיר לסכך בנסרים רחבים ארבעה טפחים, ולכן סבר שדי בנענוע כדי להתירם לסיכוך. [ואת הנענוע צריך כדי להחשיבם כאילו נעשו לכתחילה לשם סוכה, ואינם פסולים משום "תעשה ולא מן העשוי"]. ולהלן יתבאר כיצד יתיישבו הדברים לשיטת שמואל, הסובר שאף לרבי יהודה אין לסכך בנסרים רחבים ארבעה טפחים.

רבי מאיר אומר: לא די בפקפוק לבד כדי להתיר את הנסרים לסיכוך. ואף הוא

מעשה חשוב בעצם הסרת המעזיבה. אמנם יש שחלקו עליו בזה, וראה ילקוט מפרשים.

274. לשון רש"י. ובמאירי הוסיף לבאר, שמסיר את המסמרים המחברים את הנסרים לקורות הגג, ומנענע את כולם. ונראה, שאף רש"י נתכוון לומר כן — שלא די לסתור את המסמרים, אלא צריך גם לנענע את הנסרים כולם. אמנם הרא"ש והטור כתבו שדי בהסרת המסמרים להכשיר את הסוכה, ואין צריך לאחר מכן לנענע את כולו. וראה ב"ח, וילקוט מפרשים.

ועיין עוד במאירי שכתב, שאם מנענע את

הסכך לא די לנענע אחת מבינתים, כמו בנוטל שדי ליטול אחת מבינתים, אלא צריך לנענע את כולם. והטעם כתב הראב"ה [סימן תרכ"א]: שאם לא יפקפק את כולם, לא תהיה ניכרת עשייתו, אבל בנוטל אחת מבינתים, כיון שנותן במקומם סכך כשר ניכרת עשייתו אף לא יטול את כולם.

275. נתבאר על פי רש"י. אמנם בגמרא להלן יתבאר, שאף לשיטת בית שמאי אין צריך גם לפקפק וגם ליטול אחת מבינתים, אלא די בנוטל לבד. אלא שרש"י כאן פירש כדרכו

אבל שאר הסוכה פסולה, לפי שאין בפסלים שיעור הכשר סוכה. ואין הנסרים מפסיקים בין הפסלים האמצעיים לדפנות, לפי שנחשבים הם כחלק מן הדופן, מדין "דופן עקומה".⁽²⁷⁶⁾

גמרא:

ומקשה הגמרא: **בשלמא בית הלל**, אליבא דרבי יהודה, **טעמייהו**, מובן טעמם שלא הצריכו גם לפקפק וגם ליטול אחת מבינתיים, היות ולדעתם הסוכה פסולה רק **משום "תעשה ולא מן העשוי"**.⁽²⁷⁷⁾ ולא פסלו נסרים רחבים ארבעה טפחים לסיכוך משום גזירת תקרה, הואיל וסברו כרבי יהודה אליבא דרב, שלא נאסרו נסרים כלל.

ולכן די באחד משניהם. שהרי, **אי מפקפק, עביד ליה מעשה לשם סוכה**, ודי בכך כדי להכשירה שלא תחשב כנעשית בפסול, וכמו

לשיטתו בזה, שסבר כי נסרים רחבים ארבעה טפחים פסולים לסיכוך, ולכן אף אם יניחם על גבי הסוכה לשם סכך, עדיין פסולים יהיו משום גזירת תקרה.

אלא כך אמרו בית הלל: **נוטל אחת מבינתיים**, ונותן במקומו סכך כשר, **ואינו מפקפק**. ודי בכך כדי שלא תפסל הסוכה משום גזירת תקרה, ואף נחשב הדבר שנעשתה הסוכה לשם חג.

והטעם לכך שמועילה נטילת נסר מבינתיים להכשיר את הסוכה, אף שהיתה כולה מסוככת בנסרים רחבים ארבעה טפחים הפסולים לסיכוך, הוא כמבואר להלן [יח א, הובא לעיל יד ב], שהיתה הסוכה כולה מסוככת בנסר ופסל, נסר ופסל, עד אמצעיתה, וכן עשה מצידה השני, ובאמצע הסוכה היו שני פסלים [סכך כשר] מונחים זה לצד זה, שביחד יש בהם כשיעור הכשר סוכה. ורק אותו המקום כשר לישיבת סוכה,

זה לזה באמצע הסוכה, כיון שאין בנסרים שיעור פסול.

וביאר הדברים: לשיטת רב, אין צריך שיהיה בין הנסרים מקום בשיעור הכשר סוכה המסוכך בסכך כשר, אלא הפסלים שבין הנסרים מצטרפים לשיעור הכשר סוכה אף שהנסרים מפסיקים ביניהם, כיון שאין אותם נסרים רחבים ארבע אמות, ואינם חשוכים לחצוץ בסוכה, ועיין עוד בילקוט מפרשים.

277. הקשו **האחרונים**: מדוע פסולה סוכה זו רק משום "תעשה ולא מן העשוי", הרי כיון שהנסרים קבועים במסמרים יש לפסלה משום דירת קבע, כמבואר בתוספות לעיל דף ב א?!

לסלקא דעתך של המקשן בגמרא, שהקשה לבית שמאי: "אי משום תעשה ולא מן העשוי, בחדא סגיי". ומבואר, שלמד כי צריך לבית שמאי גם לפקפק וגם ליטול אחת מבינתיים, ערוך לנר, וראה פני יהושע.

276. כן פירש רש"י בפרושו הראשון. עוד כתב רש"י לבאר באופן אחר, שסבר רבי מאיר כרב, שאין סכך פסול פוסל את הסוכה עד ארבע אמות אף אם היה מונח על פני אמצע הסוכה. ועל כן, כיון שאין הנסרים רחבים ארבע אמות אין הסוכה נפסלת מחמתם.

ובר"ן הוסיף עוד יותר, שלשיטת רב, הסובר שאין סכך פסול פוסל בסוכה עד שיהיה רחב ארבע אמות, אין צריך שיהיו שני פסלים סמוכים

כן אי נוטל אחת מבינתים, נמי עבד בה מעשה. (278)

אלא בית שמאי, שהצריכו גם לפקפק וגם ליטול אחת מבינתיים, יש לתמוה, מאי טעמייהו?

הרי ממה נפשך: אי סברו שטעם פסול תקרה הוא משום "תעשה ולא מן העשוי", אם כן, בחדא [באחד משני המעשים] סגי, וכמבואר בדברי בית הלל.

ואי סברו שפסול התקרה הוא גם משום גזרת תקרה, ולכן לא מועיל לנענע את הנסרים לשם סוכה, כי עדיין פסולים הם משום גזירת תקרה, אם כן, בנוטל אחת מבינתים, באופן שיהיו שני פסלים באמצע, כמבואר במשנה, סגי? די בכך, כיון שרק מקום הפסלים האמצעיים כשר למצות סוכה,

אבל תחת הנסרים אסור לישב, משום "גזירת תקרה", ומה צורך יש בפקפוק?!

ומבאר הגמרא: לעולם, לדעת בית שמאי פסולה הסוכה גם משום גזרת תקרה. ויסוד מחלוקת בית שמאי ובית הלל במשנתנו הוא, שלבית שמאי נסרים שיש בהם ארבעה פסולים לסיכוך, ולבית הלל מסככין בנסרים אפילו היו רחבים ארבעה [וכדעת רבי יהודה אליבא דרב].

וחכי קאמרי בית שמאי: אף על פי שמפקפק, אין די בכך כדי להכשיר את הסוכה, הואיל ועשויה התקרה מנסרים רחבים ארבעה טפחים הפסולים משום גזירת תקרה. ולפיכך, אי נוטל אחת מבינתים, אין, אז הסוכה כשרה ואפילו לא יפקפק. (279) ואי לא יטול אחת מבינתיים, אף אם נענע את הסכך כולו, לא מועיל הדבר להכשר הסוכה.

278. והקשה הב"ח: מדוע בנוטל אחת מבינתיים הסוכה כולה כשרה, הרי לא עשה מעשה לשם חג בנסרים שבין הפסלים, ופסולים הם מדאורייתא מדין "תעשה ולא מן העשוי", וכיון שרחבים הם ארבעה טפחים תפסל כל הסוכה מחמתם, כדין סכך פסול שפוסל בסוכה בארבעה טפחים?!

ותירץ הב"ח: כיון שעשה מעשה בנסרים שביניהם, נחשב הדבר כאילו עשה מעשה בכל הסוכה, ואין צריך לנענע ממש כל נסר ונסר. [ראה מה שציינו לעיל מדברי ראבי"ה].

עוד כתב: הואיל והנסרים הנשארים אינם ממין הפסול לסיכוך, ופסולים רק משום "תעשה ולא מן העשוי", אין הם פוסלים את הסוכה בארבעה טפחים!

[ולכאורה הנפקא מינה בין שני תירוצים אלו, האם רק מקום הפסלים כשר למצות סוכה,

או אף תחת הנסרים. שאם נחשב הדבר כתיקון בכל הסוכה, אף מקום הנסרים הוכשר לשיבת הסוכה. אבל אם אין הנסרים כשרים, אלא שאין הם פוסלים את הסוכה בארבעה טפחים, אסור לשבת תחתיהם].

אמנם רש"י פירש שאין הסוכה כולה כשרה, אלא מדובר שהניח שני פסלים באמצע, שביחד יש בהם שיעור הכשר סוכה, ורק אותו המקום כשר לשיבת סוכה.

279. כתב רש"י: דפקפוק אינו מועיל כלום, ועל כן אם נטל אחת מבינתיים "איכא מעשה מעליא, וגזירת תקרה נמי בטלה". ועל כרחק כוונתו לומר, שלא רק המקום תחת הפסלים כשר לקיום מצות סוכה, אלא הסוכה כולה כשרה. שהרי

אבל לשיטת בית הלל, מסכנין בנסרים אפילו היו רחבים ארבעה, ועל כן, בתקרת ביתו טעם הפסול הוא רק משום "תעשה ולא מן העשוי", ולזה מועיל אחת מן השתים – או יפקפק, או יטול אחת מבינתיים.

ומקשה הגמרא: **אי הכי**, שרק לשיטת בית שמאי צריך דוקא ליטול אחת מבינתיים, **אימא סיפא**:

רבי מאיר אומר, שדעת בית הלל היא: **נוטל אחת מבינתיים, אבל לא יפקפק**.

ולפי המתבאר נמצא, כי **רבי מאיר היינו בית שמאי?**

מתרצת הגמרא: **הכי קאמר רבי מאיר** לרבי יהודה: **לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה**, אלא כולם מודים שהנסרים פסולים משום גזירת תקרה, ולא מועיל להם פקפוק, ולפיכך, אף לשיטת בית שמאי אין הסוכה כשרה עד שיטול אחת מבינתיים.

ומקשה הגמרא: **מאי קא משמע לן** משנתנו, בהביאה את מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה? וכי היא באה לומר **דרבי מאיר אית ליה גזרת תקרה, ורבי יהודה אליבא דבית הלל**, שהלכה כמותם, **לית ליה גזרת תקרה?**

והא והרי אפליגו בה, כבר נחלקו בכך **חדא זימנא** [במשנה לעיל יד א].

דתנן: מסכנין בנסרים, דברי רבי יהודה.

ורבי מאיר אומר. ומדוע צריכה המשנה להשמיענו מחלוקת זו פעם נוספת?!

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: לעולם, רק במשנתנו נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה בגזירת תקרה, אבל במשנה לעיל יד א, לא נחלקו בגזירת תקרה [כפי שפירשה שם הגמרא], אלא בדבר אחר נחלקו.

והיינו: **רישא**, במשנה הקודמת, שנחלקו בה רבי מאיר ורבי יהודה, **בנסרים משופין וחלקים**, הראויים לשימוש ומתוך כך חשובים "כלי", **עסקינן**. ונסרים אלו אינם רחבים שלשה או ארבעה ולכן אין לפוסלם מגזירת תקרה.

ובזה נחלקו: מעיקר הדין, כיון שנסרים אלו אין להם בית קיבול, דינם הוא כדין "פשוטי כלי עץ", דהיינו, כלי עץ שאין להם בית קיבול, שאינם מקבלים טומאה, וכשרים הם לסיכוך.

ומשום גזרת כלים המקבלים טומאה נגעו בה לאוסרם.

רבי מאיר סבר, אסרו חכמים לסכך בנסרים אלו שמא יבואו לסכך בכלים המקבלים טומאה. ואילו רבי יהודה לא חשש לזה, והתיר לסכך בהם.

ועתה מקשה הגמרא על פירוש זה, שגזרו על פשוטי כלי עץ שלא לסכך בהם:

החיצים בזמנם היו עשויים משני חלקים:

אמנם במשנה פירש רש"י שלא הוכשרה הסוכה אלא תחת הפסלים לבד. ועיין רש"י, דרש"י חזר בו ממה שפירש במשנה, וסבר שנטילת אחת מבינתיים מועילה להכשיר את

תחת הפסלים אין סיבה לפוסלה, ואם היתה דעתו להכשיר תחת הפסלים לבד, אין צריך לומר שנטילת אחת מבינתיים נחשבת כ"מעשה מעליא", תיפוק ליה שהניח שם סכך כשר.

החץ עצמו היה עשוי ממתכת, אך הבית יד שלו היה עשוי מעץ. והיו שני מינים של בית יד: האחד בולט בראשו, והיה נכנס לתוך בית קיבול שבחץ עצמו, ובית יד זה נקרא "זכר" – שאין לו בית קיבול. והמין השני היה בית יד שיש לו בית קיבול, והחץ תחוב לתוכו, ובית יד זה נקרא "נקבה".

ולרב יהודה אמר רב, דאמר לעיל יב ב: סיככה בבתי יד של חיצין, שעדיין לא נתנו בהם את החיצים, והיו אותן בתי יד זכרים, שאין להם בית קיבול, ואינם אלא "פשוטי כלי עץ" [כלי עץ ללא בית קיבול], שאינם מקבלים טומאה, הרי הסוכה כשרה. אבל אם סיככה בנקבות, בבתי יד של חיצים שיש לבתי היד בית קיבול, והם מקבלים טומאה, הסוכה פסולה. היות ואין מסככין בדבר שמקבל טומאה.

ולא גזר רב שלא לסכך בבתי יד זכרים שאינם מקבלים טומאה, אטו שמא יבוא

לסכך בבתי יד של חיצים נקבות, המקבלים טומאה. (280)

ואם כן, הכא נמי לא נגזר שלא לסכך בנסרים משופין שפשוטי כלי עץ הם, אטו כלים המקבלים טומאה?!

אלא, על כרחך, לא נחלקו בגזירת כלים, אלא רישא [המשנה לעיל יד א] פליגי בגזרת תקרה, ואף סיפא [משנתנו] פליגי בגזרת תקרה.

ומה שנתקשנו: ואפליגי בתרתי זימני — למה לוי? [מדוע הובאה מחלוקת זו פעמיים], יש ליישב, שלא הוצרכה סיפא אלא לרבי יהודה, דקא אמר ליה לרבי מאיר, שנחלק עליו ברישא ואסר לסכך בנסרים, וטען לו: אמאי קא אסרת לסכך בנסרים, משום גזרת תקרה, אין הדין כדבריך! שהרי האי סברא [של גזירת תקרה], רק לבית שמאי הוא דאית להו, ואילו בית הלל לא גזרי לאסור

הסוכה כולה אף תחת הנסרים.

280. ואין לומר, שאכן רבי מאיר ורבי יהודה נחלקו בגזירת כלים, אלא שרב לא גזר הואיל ופסק כרבי יהודה, דהלכה כרבי מאיר בגזירותיו, וכיון שהתיר רב לסכך בהם, על כרחך אף רבי מאיר לא אסר זאת משום "גזירת כלים", ריטב"א.

עוד הקשה הריטב"א: מדוע הקשתה הגמרא על רבי חייא בר אבא מדברי רב לעיל לגבי חיצים זכרים, ולא הקשתה מכך שרב פירש את מחלוקת רבי יהודה ורבי מאיר בגזירת תקרה, ולא פירש שנחלקו בגזירת כלים, ומוכח שלא חשש לגזירה זו? ועיין בדבריו מה שתיריך. התוספות לעיל יד ב פסקו בגזירת תקרה

כרבי יהודה, וצריך עיון שהרי הלכה כרבי מאיר בגזירותיו?!

וכתב שם הריטב"א לחלק: דבגזירת תקרה, שאף רבי יהודה מודה לעצם הגזירה, אלא שנחלקו האם נאמרה הגזירה רק בנסרים רחבים ארבעה או גם בנסרים רחבים שלושה, לא נאמר הכלל שהלכה כרבי מאיר בגזירותיו, אבל בגזירת כלים שלא גזר רבי יהודה כלל, ודאי הלכה כרבי מאיר.

עוד תירצו האחרונים: כלל זה שהלכה כרבי מאיר בגזירותיו, הוא רק כאשר הוא עצמו פסק שיש לחוש לגזירה זו, אבל בגזירת תקרה שנחלקו רק בדעת בית הלל לא נאמר הכלל שהלכה כרבי מאיר בגזירותיו, פני יהושע לעיל יד א.

לסכך בנסרים, והלכה כדבריהם.

ואמר לו רבי מאיר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה.

ומקשה הגמרא: **הניחא** פירוש זה שפירשנו משנתנו, שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה בנסרים רחבים ארבעה טפחים, אם פסולים הם משום גזירת תקרה, **לרב, דאמר לעיל [יד א]: מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה במשנה שם, בנסרים שיש בהן ארבעה טפחים, דרבי מאיר אית ליה גזרת תקרה, ורבי יהודה לית ליה כלל גזרת תקרה.**

אלא לשמואל, דאמר שם שאף רבי יהודה מודה לגזירת תקרה, ודוקא בנסרים שאין בהן ארבעה טפחים מחלוקת, שרבי מאיר אסר לסכך אפילו בנסרים אלו. אבל אם סיכך סוכתו בנסרים שיש בהן ארבעה, דברי הכל הסוכה פסולה משום גזירת תקרה, אם כן, סיפא [במשנתנו] במאי פליגי? הרי במשנתנו מדובר, שהיתה התקרה עשויה מנסרים רחבים ארבעה טפחים, שפסולים לסיכוך אף לרבי יהודה, ומדוע הכשיר רבי יהודה לשיטת בית הלל סוכה זו על ידי פקפוק לבד? הרי נסרים אלו רחבים ארבעה, ועדיין יש לפוסלה משום גזירת תקרה?!

ומתרצת הגמרא: אכן, לדעת שמואל, אם סיכך סוכתו בנסרים שיש בהם ארבעה טפחים כולם מודים שהסוכה פסולה, ובמשנתנו, בביטולי תקרה קא מיפלגי רבי יהודה ורבי מאיר.

והיינו, שנחלקו האם אסרו חכמים נסרים שיש בהם ארבעה בכל מקרה, או שלא אסרו נסרים אלו אלא כאשר בא לסכך בהם סוכתו בתחילה, שאז חששו חכמים, שמא אם נתיר לו סוכה זו, יאמר מה לי לישיב בסוכה זו, אשב בביתי המקורה אף הוא בנסרים כעין אלו. אבל אם כבר היתה התקרה עשויה, אלא שפסולה היא משום "תעשה ולא מן העשוי", ועסוק הוא לבטלה ולהכשירה על ידי נענוע וכדומה, אין לפוסלה מחמת הנסרים, לפי שכבר גילה דעתו כי יודע הוא שאין לישיב תחת תקרת הבית, שהרי בתיקון פסול זה הוא עסוק, ולפיכך במקרה זה לא גזרו.⁽²⁸¹⁾

ובזה נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה:

מר, רבי יהודה סבר: נחלקו בדבר זה בית שמאי ובית הלל, ולבית שמאי צריך ליטול אחת מבינתיים, לפי שאף במקרה זה אסרו את הסיכוך בנסרים משום גזירת תקרה. אבל לבית הלל, הואיל וגילה דעתו שיודע הוא כי

281. כתב הרי"ף: טעמייהו דבית הלל משום "תעשה ולא מן העשוי", הלכך, אי מפקפק עביד ליה מעשה, ואי נוטל אחת מבינתיים עביד ליה מעשה. וכן הלכה.

והקשה בעל המאור: הרי הרי"ף פסק לעיל כשמואל שנחלקו בנסרים שאין בהן ארבעה טפחים, ולשיטתו לא נחלקו בדין "תעשה ולא מן העשוי", אלא ב"ביטולי תקרה" כמבואר

בגמרא, ואם כן לא היה לו לרי"ף לפרש טעמייהו של בית הלל משום "תעשה ולא מן העשוי"?

ותירץ הרמב"ן, שכוונת הרי"ף לפרש, שנחלקו בביטולי תקרה דוקא לענין תעשה ולא מן העשוי, אבל גזירת תקרה ודאי לכולי עלמא בטלה מיד, כיון שמחזור עליה לבטלה. כלומר, סבר הרי"ף, שסברא זו שכיון ועסוק הוא

תקרה זו פסולה לסיכוך, ואין לחוש שמא יבוא לשבת תחת תקרת ביתו, בטלה הגזירה בהכי, ודי בנענוע הסכך.

ומר רבי מאיר סבר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בכך, ולכולי עלמא, הגם שעסוק הוא להכשיר את תקרת ביתו ואין לחוש שמא ישב תחת תקרת ביתו, בהכי לא בטלה גזירה, ועליו ליטול אחת מבינתיים ולהניח שני פסלים באמצע, ורק אותו המקום כשר לשיבת הסוכה. (282)

מתניתין:

במשנה שלפנינו יתבאר שני דינים עיקרים בפסולי הסכך.

האחד: סוכה המסוככת בסכך פסול וכשר יחדיו, מהו שיעור סכך הפסול שפוסלה.

והשני: דין סכך הנעשה מאליו, האם הוא כשר או פסול.

א. המקרה [העושה את תקרת] סוכתו בשפודין של מתכת הפסולים לסיכוך, (283)

או בארוכות המטה קרשי המסגרת שלאורך המיטה, שמקבלים טומאה, ופסולים לסיכוך. [וטעם הדבר יתבאר בגמרא].

אזי, אם יש ריוח ביניהן, בין השיפודים או הארוכות, כמותן, שרוחב האויר בין השיפודים שווה לרוחב השיפודין, הרי היא כשרה, וכפי שיתבאר להלן בגמרא.

ב. החוטט בגדיש לעשות לו סוכה — שהיה נוטל מן העומרים למטה סמוך לארץ, עד שנעשה תוך הגדיש חלל כשיעור הכשר סוכה, והסכך נעשה מאליו, אינה סוכה. והטעם, מפני שהתורה אמרה: "חג הסוכות תעשה", ודרשו חכמים, "תעשה", ולא מן העשוי מאליו.

גמרא:

ודנה הגמרא: לימא תיהוי משנתנו, ששינונו בה "אם היה רווח ביניהם כמותם, כשרה", ומבואר ממנה כי די שיהיה שיעור הסכך הכשר שווה לסכך הפסול, ואין צריך שירבה הסכך הכשר על הפסול, תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע!?

בביטול התקרה אין מקום לגזירת נסרים היא סברא נכונה לכולי עלמא, ונחלקו רק האם "ביטולי תקרה" מועיל גם להכשירה מפסול "תעשה ולא מן העשוי", וראה עוד בילקוט מפרשים.

282. היה מקום לפרש, שנטילת אחת מבינתיים מועילה אף ללא שיניח שני פסלים באמצע, כמבואר לעיל, שלמסקנת דברי רש"י על ידי נטילת אחת מבינתיים כשרה הסוכה כולה, ולא רק המקום תחת הפסלים. ואם כן, אין צריך שני

פסלים באמצע בשיעור הכשר סוכה, כי אף מקום הנסרים מצטרף לשיעור הסוכה. אלא שרש"י כאן כתב: "דאף על גב שמוכיח שבקי בתעשה ולא מן העשוי, גזרי בה". והיינו, שאף כאן נאמרה גזירת נסרים. ומשמע כדבריו במשנה, שאין נטילת אחת מבינתיים מכשירה את כל הסוכה, אלא את מקום הפסלים בלבד.

283. כתב רש"י: המקרה סוכתו כמו שאנו עושין, שמסדרין כלונסאות תחילה בסכך, ונותנין פסל עליהן.

דאתמר, לענין היקף מחיצות לרשות היחיד בשבת, שנחלקו רב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע בדין **פרוץ בעומד**.

והיינו, רשות שהיתה מוקפת כולה במחיצות שאינן שלמות, והיה המקום ה"פרוץ" במחיצות שווה למקום ה"עומד" שבהן [המקום הגדור במחיצות קרוי "עומד"].

וכגון, שהיתה המחיצה עשויה מנסרים רחבים שלושה טפחים, בגובה עשרה טפחים, ובין נסר לנסר הניח אויר רחב שלושה טפחים, כרוחב הנסרים. ונחלקו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, האם נחשבת היא מחיצה לענין רשות היחיד בשבת, או לא.

[אבל, אם היה האויר שביניהם פחות משלושה טפחים, הרי אף שמקום ה"פרוץ" היה שווה ל"עומד", בכל זאת, לכולי עלמא

היא מחיצה גמורה, כי רואין את הנסרים כאילו היו סמוכים זה לזה, משום ההלכה של "לבוד".]

רב פפא אמר: הרי זו מחיצה, ורשות היחיד היא, ולפיכך **מותר** לטלטל בתוכה.

ורב הונא בריה דרב יהושע אמר: אין זו מחיצה, ואין מקום זה רשות היחיד, ולפיכך **אסור** לטלטל בתוכה, עד שירבה העומד על הפרוץ.

וסברה הגמרא, כי כשם שנחלקו לענין מחיצות שבת, כך נחלקו לענין הסכך שהוא גג הסוכה, והוא כמו מחיצה עליונה, שאם היה חלקו של הסכך פסול [וממילא נחשב מקומו "פרוץ"], וחלקו נעשה בסכך כשר [ונחשב "עומד"],⁽²⁸⁴⁾ האם צריך שירבה הסכך הכשר על הפסול, או אף אם שווה הסכך הפסול לכשר, כשרה הסוכה.

284. ופירש הריטב"א, שמחלוקתם היא במחיצות שבת העשויות מקנים העומדים זה לצד זה, כשהפרוץ בהן שווה לעומד, ויש בין קנה לקנה שלושה טפחים. אבל אם לא היה ביניהם רווח שלושה טפחים, נחשבים הקנים כסמוכים זה לזה מדין "לבוד". ואין לדמות מחיצות שבת למשנתנו הפוסלת את הסוכה כשהיה הסכך פרוץ כעומד, גם כשהיה האויר פחות משלושה טפחים, לפי שבסוכה מלבד הדין "מחיצה" שיש לסכך, נאמרה הלכה שתהיה צילתה מרובה מחמתה, ואילו סכך שהעומד בו שווה לפרוץ, חמתו מרובה מצילתו.

וכן כתב המאירי, שלא הכשיר רב פפא סוכה זו שהפרוץ כעומד, אלא אם נתן במקום הפרוץ סכך פסול, שאז חצי הצל מסכך כשר וחציו

מסכך פסול וכשרה לרב פפא שסבר פרוץ כעומד מותר. אבל אם ניטל הסכך הפסול ונשאר אויר במקומו, אף על פי שהוא בפחות משלושה טפחים, אין הסוכה כשרה עד שיהיה העומד מרובה על הפרוץ — שיהיה לכל הפחות צילתה וחמתה שוין. [לפי שכאשר מקום הסכך והאויר שווים, בידוע שלמטה חמתה מרובה מצילתה, היות והשמש דרכה להתפשט כמבואר להלן כב ב].

ועתה מקשה הגמרא לרב הונא ממשנתנו מכל שכן: כיון שבסוכה שדיניה חמורים יותר ממחיצות שבת, דבעינן צילתה מרובה מחמתה, ומכל מקום די בכך שהסכך הכשר הוא כשיעור הסכך הפסול, ואין צריך שיהיה רוב הצל מן הסכך הכשר, אם כן כל שכן שנתיר במחיצות שבת כשהפרוץ כעומד.

כמותן ממש?!

ומתרת הגמרא: **אמר רבי אמי**: לעולם, אפשר לצמצם ולעשות את הרווח כשיעור השיפודים ממש, ומכל מקום משנתנו מדברת כשלא צמצם, אלא **במעדיף**, שבמתכוון עשה את הרווח בין השיפודים רחב מעט ממקום השיפודים עצמם. ומה ששינוי שהיה הרווח "כמותן", היינו, כשיעור השיפודים ב"נכנס ויוצא", ולא בצמצום.⁽²⁸⁶⁾ וכל זה, למאן דאמר שפרוץ כעומד פסול. אבל מי שמכשיר בפרוץ כעומד מעמיד את משנתנו כפשוטה, שהרווח כמותן הוא בצמצום.

רבא אמר לתרץ באופן אחר את הקושיא על רב הונא בריה דרב יהושע ממשנתנו:

אפילו תימא, תאמר לפרש משנתנו **בשאינ מעדיף**, ו"כמותן" היינו, כמותן ממש, יש לפרש משנתנו באופן שאינו נותן את הסכך הכשר לצידו של הסכך הפסול ברווח שבין השיפודים,

אלא, **אם היו** השיפודים או ארוכות המיטה **נתונים** על הסוכה **שתי** [לאורכה], הרי הוא **נותן** את הסכך הכשר **ערב** [לרוחבה]. והיינו, שמניח את ראשי הקנים על

ובמשנתנו מבואר, שגם אם היה הסכך הכשר שווה בשיעורו לסכך הפסול הסוכה כשרה, ודלא כרב הונא בריה דרב יהושע, המצריך שירבה העומד על הפרוץ.⁽²⁸⁵⁾

אמר לך רב הונא בריה דרב יהושע: אין כוונת המשנה להתיר כשהיה העומד כפרוץ. כי **מאי**, מהו זה שאמרה המשנה "אם יש רווח ביניהם כמותן"? לא כמותן ממש, אלא **בנכנס ויוצא**. שהיה הרווח ביניהם גדול דיו, כדי שיהיו שיפודים או ארוכות המיטה יכולים ליכנס ולצאת באותו אור שבין השיפודים בקלות וברוח, ונמצא שאותו אור רחב מעט ממקום השיפודים. ולכן, כשנתן סכך כשר באותו מקום, מרובה אותו הסכך מן השיפודים, ונמצא העומד מרובה על הפרוץ, וכשר לכולי עלמא.

וסברה הגמרא שהמתרץ תירץ כך משום ש"כמותן" משמעו "נכנס ויוצא", ולא "כמותן" ממש, לפי שאין דרך העולם לצמצם השיעורים בדיוק.

ב-טו ולפיכך תמהה הגמרא: **והא**, הרי אפשר לצמצם ולכוון שיהיה הרווח בין השיפודין שווה לרוחב השיפודין ממש, ומנין פשוט לו לתרצן שבכל מקום שנוקטת המשנה לשון "כמותן" אין כוונתה לומר שהיה הרווח

דרב יהושע מודה שדי במחצה על מחצה?! ועיין ילקוט מפרשים.

286. התוספות לא ניחא להו בפירוש רש"י [שפירש לפי גרסתו "והא אפשר לצמצם"], ופירשו לפי דרכו: דלעולם "כמותן" היינו, שהיה הרווח בין השיפודין כמותן ממש, והרבה בסכך כשר עד שהיה מכסה מעט את השיפודים,

285. הקשה הפני יהושע: במסכת ערובין [טו ב] מבואר, שטעמו של רב הונא בריה דרב יהושע, הוא משום דהכי אגמריה רחמנא למשה — גדרו רובא. והיינו, שהלכה למשה מסיני היא, שירבה העומד על הפרוץ. ואם כן, מה מקשה הגמרא ממחיצות שבת לסוכה, שמא לא נתקבלה הלכה זו מסיני אלא לענין מחיצות שבת ולא לשאר דינים, ולענין סוכה אף רב הונא בריה